

Крилова Т. В.,*кандидат філологічних наук,**доцент кафедри англійської філології і перекладу**Національного університету «Київський авіаційний інститут»**<https://orcid.org/0000-0002-9438-1056>***Гулевич Р. В.,***студентка**Національного університету «Київський авіаційний інститут»**<https://orcid.org/0009-0001-1031-7947>*

ВІДТВОРЕННЯ МОДАЛЬНОЇ ТОНАЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОЗИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ КОЛЛІН ГУВЕР “REGRETTING YOU”)

Анотація. Статтю присвячено проблемі відтворення модальної тональності персонажного мовлення художнього психологічного твору в українському перекладі. Матеріалом дослідження слугував роман американської письменниці Коллін Гувер “Regretting You” (2019) та його український переклад «Шкодуючи за тобою» (2024), виконаний Анастасією Дудченко. Актуальність дослідження зумовлена інтересом до комплексного лінгвостилістичного аналізу модальної тональності персонажного мовлення в перекладі сучасного поліфонічного психологічного роману, де внутрішній стан персонажа є центральним об’єктом зображення, а модальна тональність його мовлення набуває особливої художньої функції, а також прагненням до удосконалення розуміння функціонування засобів суб’єктивної модальності у поліфонічному нараторському тексті та їх відтворення в перекладі.

Модальна тональність, як система модальних значень, є одним із ключових стилістичних інструментів психологічної прози і визначає прагматичну спрямованість оповіді, вона відображає емоційний досвід, когнітивні зміни та міжособистісну динаміку стосунків між персонажами, ставлення мовця до змісту висловлювання та до адресата. Особливістю роману Коллін Гувер “Regretting You” є поліфонічна нараторська структура: оповідь ведеться від імені двох персонажів – зрілої жінки, матері, Морган, і її доньки Клари, – що дозволило простежити контрастну модальну тональність у межах одного тексту. На основі корпусу з 250 мікро контекстів, дібраних методом суцільної вибірки, проаналізовано лінгвостилістичні засоби вираження модальної тональності двох нараторок роману. В ході аналізу показано, що різниця в емоційному досвіді, системі цінностей і соціальній ролі двох оповідачок безпосередньо відображається у засобах вираження модальної тональності їхнього мовлення.

У роботі, поєднуючи описовий метод, контрастивний аналіз і кількісний підрахунок, здійснено комплексний лінгвостилістичний аналіз модальної тональності персонажного мовлення роману Коллін Гувер “Regretting You” у перекладознавчому аспекті. В ході аналізу встановлено, що в перекладі роману для відтворення модальної тональності персонажного мовлення перекладач активно використовує різні перекладацькі трансформації – прямий

відповідник, граматичну заміну, компенсацію, нормалізацію, модуляцію та прагматичну адаптацію – комбінуючи їх залежно від конкретного контексту та функції модального засобу. Аналіз показує, що найбільш продуктивними є трансформації граматичної заміни та компенсації, оскільки саме вони дозволяють адаптувати аналітичні конструкції англійської мови до синтетичної природи української. Доведено, що ключем до успішного відтворення модальної тональності є не буквально калькування форми, а функціональне збереження прагматичного ефекту й диференціації нараторських голосів.

Ключові слова: модальна тональність, художній переклад, перекладацькі трансформації, модальний профіль, психологічна проза, регретивна модальність, ідіолект персонажа.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Для перекладача відтворення модальної тональності художнього твору стає одним із найделікатніших викликів: достатньо ледь змістити модальний акцент – і психологічний портрет героя почне розпливатися. Сучасне перекладознавство дедалі активніше звертається до функціонально-семантичних категорій художнього тексту, однак модальна тональність на матеріалі сучасної масової психологічної прози залишається малодослідженою. Тим часом саме цей сегмент літератури переживає в Україні справжній бум, а отже, питання якісного відтворення модальних нюансів набуває не лише теоретичної, а й цілком практичної ваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя проблеми закладене працями, що розглядають модальність як фундаментальну категорію мови. У найширшому розумінні модальність визначається як категорія, що виражає ставлення мовця до змісту висловлювання і до дійсності, відображеної у цьому висловлюванні. Тричленна класифікація модальності, поділ суджень в залежності від того, чи вони виражають дійсне, необхідне або можливе, заклала підвалини для подальшого розвитку теорії модальності як у логіці, так і в лінгвістиці. Класичну граматичну модель модальних зна-

чень запропонували Р. Квірк, С. Грінбаум, Дж. Ліч і Я. Свартік розмежували їхні епістемічні та деонтичні значення [1]; філософсько-логічні засади категорії докладно описав Ф. Палмер, запропонували комплексну типологію модальності, що охоплює пропозиційну модальність (епістемічну і евіденційну) та подієву модальність (деонтичну і динамічну), і показавши, що різні мови реалізують ці значення різними граматичними засобами [2].

В українському мовознавстві модальність осмислювали М. Кочерган і К. Ралдугіна, розмежовуючи об'єктивну та суб'єктивну її різновиди. М. П. Кочерган визначає модальність як «функціонально-семантичну категорію, що виражає різні види відношення висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлюваного» [3, с. 224]. Це визначення підкреслює двоїстість модальності: вона є водночас об'єктивною (відображає реальні відносини між дійсністю і висловлюванням) і суб'єктивною (відображає ставлення мовця до цих відносин). К. О. Ралдугіна розрізняє модальність як логіко-філософську та лінгвістичну категорію і наголошує на тому, що лінгвістична модальність є значно ширшою за логічну: вона охоплює не лише відносини необхідності і можливості, а й оцінку, емоційне ставлення, бажання, волю та інші суб'єктивні виміри висловлювання [4, с. 156–158]. Суб'єктивна модальність, натомість, виражає ставлення мовця до змісту висловлювання – його впевненість або невпевненість, оцінку, емоційну реакцію – і є граматично факультативною: вона реалізується через широкий спектр лексичних, лексико-граматичних, синтаксичних і графічних засобів. В художньому тексті визначальним чинником модальної тональності виступає саме суб'єктивна модальність, обрана об'єктом цього дослідження, яке ґрунтується на понятті нараторологічного виміру модальної тональності, а також понятті модального профілю й точки зору наратора розроблені П. Сімпсоном [5]. Спираючись на тезу про перекладознавчу чутливість категорії модальності, як її переконливо охарактеризувала М. Бейкер [6], дане дослідження націлене на комплексний лінгвостилістичний аналіз модальної тональності в перекладі сучасного поліфонічного психологічного роману.

Мета статті – дослідити лінгвостилістичні засоби вираження модальної тональності персонажного мовлення в романі Коллін Гувер “Regretting You” [7, 8] і виявити стратегії, застосовані для її відтворення в українському перекладі.

Виклад основного матеріалу. Поняття модальної тональності тексту є більш широким і комплексним порівняно з поняттям модальності окремого висловлювання. Модальна тональність тексту – це система модальних значень, що пронизує весь текст і забезпечує його прагматичну спрямованість і єдність. Відповідно до типології Сімпсона, оповідачі поділяються на позитивно-шальні і негативно-шальні, що відповідає різним психологічним типам і наративним стратегіям. Ця типологія є надзвичайно продуктивною для аналізу художнього психологічного тексту, оскільки вона дозволяє системно описати модальний профіль персонажа і відстежити його динаміку у процесі розгортання наративу.

Якщо модальність висловлювання є локальною характеристикою конкретного речення або фрази, то модальна тональність є глобальною характеристикою тексту в цілому: вона визначає загальний «модальний клімат» твору, що сприймається читачем як цілісне враження від ставлення оповідача

або персонажа до описуваної реальності. При цьому читання художнього тексту є передусім процесом осмислення ментальних станів персонажів – їхніх вірувань, намірів, бажань і сумнівів. Саме тому модальність є одним із найбільш перекладознавчо вагомим і чутливим аспектів під час перекладу художнього тексту. Відтворення модального профілю у перекладі є одним із найскладніших і найважливіших завдань перекладача психологічного роману. Виклики для перекладача можуть бути пов'язані як із складністю семантичного спектру модальних значень, так і з відмінностями їх поверхневої актуалізації в англійській та українській мовах – відмінності у граматичних системах і прагматичних конвенціях двох мов можуть спричинити систематичні зсуви у відтворенні модальних значень. Зокрема, типологічна відмінність між аналітичною англійською і синтетичною українською мовами зумовлює різні способи кодування модальних значень: там, де англійська вживає модальне дієслово, українська може використовувати синтаксичну форму, модальну частку або описову конструкцію. Ця асиметрія є джерелом численних перекладознавчих проблем при відтворенні модальної тональності художнього тексту.

Роман американської письменниці Коллін Гувер “Regretting You” є яскравим зразком сучасної психологічної прози, що поєднує романтичний наратив з глибоким дослідженням емоційних станів персонажів різних вікових груп. Особливістю роману є поліфонічна нараторська структура: оповідь ведеться від імені двох персонажів – матері Морган і доньки Клари, – що дозволяє простежити контрастну модальну тональність у межах одного тексту. Різниця в емоційному досвіді, системі цінностей і соціальній ролі двох оповідачок безпосередньо відображається у засобах вираження модальної тональності їхнього мовлення.

Художня архітектура роману “Regretting You” побудована на поліфонії: непарні розділи звучать голосом матері Морган, парні – голосом шістнадцятирічної доньки Клари. Дві оповідачки мають принципово різні модальні профілі, і саме їхній контраст несе головний художній сенс. Тому завдання перекладача – не просто відтворити окремі модальні засоби, а зберегти різницю двох голосів.

Лінгвістичні засоби передачі модальної тональності в романі є різнорівневими і функціонують у системній взаємодії. На лексичному рівні ключову роль відіграють модальні слова чотирьох груп, евфемізми і пейоративи. На лексико-граматичному – система модальних дієслів із їхніми семантичними відтінками. На синтаксичному – питальні й еліптичні речення, апозіопеза, паралелізм, інверсія і вставні конструкції. На графічному – виділення шрифтом, пунктуаційні засоби і графони. Характеристична функція полягає в тому, що модальна тональність є одним із найважливіших засобів мовної характеристики персонажа. Система модальних виборів оповідача – тобто те, як він виражає впевненість чи сумнів, бажання чи відразу, необхідність чи свободу, – становить його індивідуальний «модальний профіль». Два різні персонажі, описуючи ту саму ситуацію, можуть вживати принципово різні модальні засоби, що є безпосереднім відображенням відмінностей у їхньому характері, досвіді та емоційному стані.

Модальний профіль Морган вибудовується навколо епістемічної невпевненості, рефлексії та регретивної модальності – жалю про нездійснене. В англійській мові цей жаль найчастіше кодується перфектними конструкціями типу *should have done*,

could have done. Наприклад: *I should have known Chris was hiding something from the very beginning.* – Я мала б здогадатися з самого початку, що Кріс щось приховує. Аналітична конструкція *should have known* трансформована в українську синтетичну форму умовного способу «мала б здогадатися». Це типова граматична заміна, зумовлена асиметрією систем: там, де англійська послуговується службовими словами, українська вмикає категорію способу. Регретивна тональність при цьому збережена повністю.

Окремо варто простежити тонку гру деонтичної модальності в мовленні Морган: *I have to be the strong one right now. I must hold it together for Clara.* – Я мушу бути сильною зараз. Я повинна триматися заради Клари. Англійський оригінал розрізняє зовнішній примус (*have to*) і внутрішній імператив (*must*). Українські «мушу» і «повинна» свідомо розведені перекладачкою, що зберігає психологічну градацію обов'язку. Це приклад вдалого прямого відповідника, який не нівелює смислових відтінків.

Модальний профіль Клари контрастує з профілем Морган, в ньому – експресивність, гіперболізація і безпеліційність. Його ядро – десемантизований інтенсифікатор *literally*, що в молодіжному мовленні втратив буквально значення й став суто емпатичним маркером: *I am literally going to die if she doesn't leave me alone today.* – Я просто помру, якщо вона не дасть мені спокою сьогодні. Буквальний переклад за допомогою частки «буквально» спричинив би прагматичний збій. Перекладачка вдається до компенсації, добираючи розмовні українські інтенсифікатори – «просто», «реально», «тупо» – залежно від контексту. Так зберігається афективна насиченість ідіолекту, навіть коли пряма форма непередана.

Найвиразніше майстерність відтворення модального контрасту розкривається у сценах прямого конфлікту, де два модальні світи зіштовхуються в межах однієї репліки. Мовлення Морган рясніє маркерами епістемічної обережності (*just, perhaps, could*), мовлення Клари – категоричними графічними засобами:

I do NOT want to talk about him. EVER. – Я НЕ ХОЧУ говорити про нього. НИКОЛИ. Перекладачка повністю зберігає графічну модальність – написання великими літерами, що передає підвищення голосу й межову категоричність. Це засвідчує послідовність обраної стратегії: там, де графічний засіб є нормативно прийнятним, він відтворюється без втрат.

Особливо виразно компенсація виявляється при відтворенні графонів – навмисних орфографічних відхилень, що маркують розмовний регістр і афективну модальну тональність. Наприклад: *Gona be fine, I swear.* – Все буде окей, обіцяю. Графон *gonna* (замість *going to*) є маркером розмовного регістру і молодіжного мовлення у оригіналі. У перекладі пряма орфографічна компенсація неможлива, проте перекладачка вдається до лексичної компенсації – використовує сленгове слово *окей*, що відтворює розмовний, неформальний тон оригіналу. Афективна модальна тональність збережена іншими засобами.

Проведений аналіз засвідчує, що переклад модальної тональності є складним багаторівневим процесом, який охоплює не лише передачу граматичних і лексичних значень, а й відтворення емоційного, прагматичного та стилістичного потенціалу художнього тексту. Перекладач роману активно використовує різні перекладацькі трансформації – прямий

відповідник, граматичну заміну, компенсацію, нормалізацію, модуляцію та прагматичну адаптацію – комбінуючи їх залежно від конкретного контексту та функції модального засобу. Аналіз показує, що найбільш продуктивними є граматична заміна та компенсація, оскільки саме вони дозволяють адаптувати аналітичні конструкції англійської мови до синтетичної природи української. Прямий відповідник становить третину випадків і застосовується переважно до ізольованих лексичних маркерів та графічних засобів. Прагматична адаптація й компенсація виявились найпотужнішим інструментом відтворення афективного профілю Клари. Водночас нормалізація, хоча й сприяє природності перекладу, інколи призводить до зниження модальної складності, до згладжування ідіолектних рис та часткової втрати психологічної багатозначності. Нарешті, модуляція застосовується точково, але ефективно – переважно через антонімічний переклад.

Таким чином, відтворення модальної тональності в українському перекладі роману “Regretting You” демонструє складну взаємодію мовних, прагматичних і культурних чинників, а також підтверджує, що модальність є одним із ключових елементів художньої структури сучасного англомовного роману. Особливого значення набуває проблема збереження емоційної інтенсивності та розмовної динаміки діалогів, адже саме через модальну тональність у романі формується психологічний портрет персонажів. Успішне відтворення модальної тональності потребує не буквального копіювання мовних форм, а функціонального відтворення їхнього комунікативного ефекту.

Проведений аналіз підтверджує, що модальна тональність є визначальним лінгвостилістичним чинником побудови психологічних портретів у романі “Regretting You”. Авторка свідомо вибудовує два протилежні модальні профілі, а українська перекладачка загалом успішно зберігає цей контраст, спираючись на збалансоване поєднання граматичної заміни та прямого відповідника із своєчасним залученням компенсаторних механізмів. Головним джерелом втрат виступає надмірна нормалізація, що подеколи послаблює ідіолектні характеристики героїнь.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ключовий висновок дослідження полягає в тому, що якість відтворення модальної тональності визначається не буквальним копіюванням мовних форм, а глибиною розуміння прагматики тексту й послідовністю в диференціації нараторських голосів. Перспективу подальших студій убачаємо в зіставному аналізі модальної тональності на ширшому корпусі сучасної перекладної психологічної прози, а також у розробленні практичних рекомендацій для перекладачів щодо збереження модальних профілів поліфонічного наративу.

Література:

1. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language. London: Longman, 2001. 1779 p.
2. Palmer F. R. Mood and Modality. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 236 p.
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ: Академія, 2010. 464 с.
4. Ралдугіна К. О. Модальність як логіко-філософська та лінгвістична категорія. Вісник Запорізького національного університету. 2008. № 1. С. 156–161.
5. Simpson P. Language, Ideology and Point of View. London; New York: Routledge, 2004. 186 p.

6. Baker M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London: Routledge, 2018. 400 p.
7. Hoover C. *Regretting You*. New York: Montlake, 2019. 370 p.
8. Гувер К. Шкодуючи за тобою / пер. з англ. А. Дудченко. Київ: Рідна Мова, 2024. 416 с.

Krylova T., Gulevich R. Rendering modal tonality of psychological fiction in Ukrainian translation (a case study of Colleen Hoover's novel "Regretting You")

Summary. This article addresses the challenge of rendering the modal tone of character speech in a psychological work of fiction within its Ukrainian translation. The study is based on the novel *Regretting You* (2019) by American author Colleen Hoover and its Ukrainian translation by Anastasiia Dudchenko (2024). The relevance of this study stems from the interest in a comprehensive linguostylistic analysis of the modal tonality of character speech within the translation of a contemporary polyphonic psychological novel – where a character's internal state is the central object of portrayal and the modal tonality of their speech acquires a distinct artistic function – as well as from the aim to better understand how markers of subjective modality operate within a polyphonic narrative text.

Modal tonality, as a system of modal meanings, is a key stylistic tool in psychological prose that determines the pragmatic orientation of the narrative; it reflects emotional experiences, cognitive shifts, the interpersonal dynamics of relationships between characters, and the speaker's attitude toward the content of the utterance and the addressee. A distinctive feature of Colleen Hoover's novel **Regretting You** is its polyphonic narrative structure: the story is told from the perspectives of two characters – Morgan, a mature woman and mother, and her daughter Clara – which allows for

the observation of contrasting modal tonalities within a single text. Based on a corpus of 250 macro- and micro-contexts selected through exhaustive sampling, the study analyzes the linguostylistic devices used to express the modal tonality of the novel's two narrators.

The study employs a combination of the descriptive method, contrastive analysis, and quantitative analysis. A comprehensive linguostylistic analysis of the modal tone of character speech in Colleen Hoover's novel **Regretting You** was conducted from a translation studies perspective. The analysis revealed that, to render the modal tone of character speech in the translation, the translator actively employs various translation transformations – direct equivalence, grammatical substitution, compensation, normalization, modulation, and pragmatic adaptation – combining them according to the specific context and the function of the modal device. The analysis demonstrates that grammatical substitution and compensation are the most productive types of transformation, as they enable the adaptation of English analytic structures to the synthetic nature of Ukrainian. It has been established that the key to successfully conveying modal tone lies not in the literal copying of forms, but in the functional preservation of the pragmatic effect and the differentiation of narrative voices.

Key words: modal tonality, literary translation, translation strategies, modal profile, psychological fiction, regretive modality, character idiolect.

Дата першого надходження статті до
видання: 13.07.2026

Дата прийняття статті до друку після
рецензування: 17.08.2026

Дата публікації (оприлюднення)
статті: 01.10.2026